

Asia: 42/00.01.02/2022

Lausuntopyyntö Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen strategialuonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Miten arvioisitte edustamanne organisaation strategian ja hyvinvointialueen strategialuonnoksen yhteentoimivuutta?

Hangon kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen strategialuonnoksesta. Strategialuonnoksessa perustehtävä, järjestämisen periaatteet ja muutoslupaukset on kirjattu selkeästi esille. On myönteistä, että hyvinvointialue haluaa kehittyä ja uudistua vaikuttavuuden, saavutettavuuden ja taloudellisen kestävyys näkökulmasta. Strategiassa esitetyt arvot – asiakaslähtöisyys, yhdenvertaisuus ja vastuullisuus – ovat linjassa Hangon kaupungin strategian kanssa. Kuitenkin strategialuonnoksen ja käytännön välillä on merkittävä kuilu, joka herättää huolta.

Hyvinvointialueen strategia ei tällä hetkellä riittävästi huomioi Hangon erityispiirteitä, kuten väestön ikääntymistä, pitkien etäisyyksien vaikutusta palveluiden saavutettavuuteen tai kaksikielisyyden vaatimuksia. Vaikka alueen väestö on tilastollisesti nuori, Hangossa ikääntyneiden määrä kasvaa vuosittain, ja heidän palvelutarpeensa tulee huomioida tasavertaisesti koko alueella.

Laadukkaat ja paikallisesti järjestetyt perustason sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeisiä Hangon vetovoimaisuuden kannalta. Ne palvelevat vakituisia asukkaita, vapaa-ajanasukkaita, kansainvälisiä vierailijoita ja tukevat monipaikka-asumista sekä etätyötä. Palveluiden saatavuuden parantaminen tukee kaupungin strategisia tavoitteita.

Strategialuonnoksessa kaivataan konkreettisempia tavoitteita, mittareita ja realistista aikataulua. Asukkaiden tarvitsemien palvelujen turvaaminen matalalla kynnyksellä tulisi olla uudistumisen keskiössä – tämä lisäisi myös taloudellista kestävyyttä. Tällä hetkellä palvelut eivät ole riittävän saavutettavia, eivätkä vastaa yhdenvertaisuuden periaatteita.

Strategiassa ei ole riittävästi kuvattu, miten yhteistyö kuntien kanssa aiotaan rakentaa ja kehittää. Esimerkiksi kulttuurihyvinvoinnin osalta yhteistyötä voitaisiin vahvistaa: vanhushoivan asiakkaat ovat hyvinvointialueen asiakkaita, mutta kuntien asukkaita. Miten varmistetaan, että he saavat yhdenvertaisia kulttuurielämyksiä koko alueella?

Yhteistyön puute näkyy myös työllisyyttä edistävissä palveluissa. Asiakasvirta esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan on heikko, vaikka kunnalla olisi kapasiteettia ja resursseja. Hyvinvointialueen priorisoinnin puute heikentää palveluiden vaikuttavuutta ja vaarana on, että palveluita lakkautetaan.

Strategialuonnos painottaa digitaalisten palveluiden kehittämistä ja kustannustehokkuutta. Tämä on tärkeää, mutta samalla on varmistettava, että palvelut ovat laadukkaita, lähellä ja inhimillisiä. Kaikille ei sovi digitaalinen asiointi, ja julkinen liikenne ei ole Etelä-Uudellamaalla yhtä sujuvaa kuin esimerkiksi Espoossa. Palveluiden saavutettavuus fyysisesti on edelleen keskeinen haaste.

Strategiassa esitetty tavoite turvata suomen- ja ruotsinkieliset palvelut sekä vahvistaa henkilöstön kielitaitoa ja kaksikielistä organisaatiokulttuuria on erittäin tärkeä ja linjassa Hangon kaupungin strategian kanssa. Tämä tulee toteuttaa käytännössä, ei vain kirjauksina.

Strategialuonnos sisältää monia hyviä ja kannatettavia tavoitteita, mutta niiden toteuttaminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, realistisia resursseja sekä tiivistä ja jatkuvaa yhteistyötä kuntien kanssa. Hangon kaupungin näkökulmasta on erityisen tärkeää, että strategia huomioi paikalliset erityispiirteet ja väestörakenteen, jotta palvelut voidaan suunnitella ja toteuttaa alueen todellisten tarpeiden mukaisesti. Palveluiden tulee olla saavutettavia ja inhimillisiä kaikille asukkaille, riippumatta asuinpaikasta tai henkilökohtaisista lähtökohdista. Yhteistyön kuntien kanssa on oltava rakenteellisesti vahvaa ja toiminnallisesti sujuvaa, ja kaksikielisyyden toteutuminen käytännössä on varmistettava kaikilla palvelusektoreilla. Lisäksi on tärkeää, että taloudelliset haasteet eivät johda palveluiden keskittämiseen tai heikentämiseen Hangossa, vaan että strategia toteutetaan aidosti alueiden ja kuntien erityispiirteet huomioiden. Asukkaiden luottamusta hyvinvointialueeseen tulee rakentaa määrätietoisesti ja läpinäkyvästi.

Miten kommentoisitte edustamanne organisaation ja hyvinvointialueen yhteistyön roolia hyvinvointialueen strategialuonnoksessa?

Yhteistyön korostaminen perustehtävän hoidossa on kunnille tärkeää. Asiakkaat ovat yhteisiä ja jokainen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen asiakas on myös jonkin alueen kunnan asukas. Kuntayhteistyön ja siihen liittyvän jatkuvan tiedonvaihdon tärkeyttä voisi jopa korostaa strategialuonnoksessa nykyistä enemmän. Strategialuonnoksessa tunnistetaan kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyön merkitys, mutta sen konkretia jää puutteelliseksi. Yhteistyön tekemisen tavat ja tavoitteet olisi hyvä kirjata strategiaan selkeämmin ja yksityiskohtaisemmin.

Yhteistyö on ensisijaisen tärkeää, jotta palvelut voidaan turvata koko alueella. Tällä hetkellä päätöksenteko koetaan tapahtuvan "kaukana kentältä", ilman riittävää vuoropuhelua paikallisten toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Strategialuonnoksessa ei ole nähtävissä parannusta tähän. Erityisesti jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan väitteellä "palvelut turvataan koko alueelle" – tämä teesi kaipaa tarkennusta ja konkretiaa.

Lainsäädäntö velvoittaa sekä kunnat että hyvinvointialueet edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestämään palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Tämä edellyttää saumatonta, luottamuksellista ja toimivaa yhteistyötä. Yhdyspintojen tulee olla selkeästi määriteltyjä ja rakenteellisesti toimivia.

Virkamiesten välinen yhteistyö on tärkeää, mutta myös työntekijät tarvitsevat mahdollisuuden löytää vastaparinsa kunnasta ja hyvinvointialueelta, jotta palvelut toimivat sujuvasti – kuten ne ovat aiemmin toimineet Hangossa. Asukkaat ovat yhteisiä, ja sekä kunnilla että hyvinvointialueella on arvokasta tietoa heidän tarpeistaan ja kokemuksistaan. Alueellisen tietämyksen huomioiminen jo palvelujen suunnitteluvaiheessa olisi tärkeää.

Strategialuonnoksessa tulisi tunnistaa ja kehittää keskeisiä yhdyspintoja yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa. Esimerkiksi opiskeluhoito on selkeästi yhteinen tehtävä, joka vaatii tiivistä yhteistyötä. Tiedontuotannon ja analysoinnin yhtenäistäminen parantaa ymmärrystä asiakkaiden tarpeista ja tukee palvelujen suunnittelua. On myönteistä, että hyvinvointialue laatii kyselyjä liittyen hyvinvointiin, mutta niiden koordinointi kuntien kanssa olisi suotavaa, jotta vältetään päällekkäisyydet ja saadaan parempi vastausprosentti.

Hyvinvointialueen kuvauksessa tulisi huomioida kaikkien kuntien tilastolliset erityispiirteet, kuten väestön ikärakenne ja työllisyystilanne. Päätösten vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida sekä alueelliset että paikalliset vaikutukset. Palvelu, joka ei toimi yhdessä kunnassa, voi olla elintärkeä toisessa. Maantieteelliset erot voivat johtaa yksilön eriarvoiseen asemaan, vaikka resurssit olisivat euromääräisesti tasaisesti jaettuina.

Strategialuonnos kaipaa konkreettisempia kirjauksia yhteistyön rakenteista, tavoitteista ja toimintatavoista. Hangon kaupungin näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö kuntien kanssa on rakenteellisesti vahvaa ja jatkuvaa, ja että paikalliset erityispiirteet sekä väestörakenne huomioidaan palveluiden suunnittelussa. Yhdyspintojen tulee olla selkeästi määriteltyjä ja toiminnallisesti toimivia, ja tiedontuotanto sekä analytiikka on suunniteltava yhdessä kuntien kanssa. Lisäksi päätösten vaikutusarviointi tulee tehdä sekä alueellisesti että paikallisesti, jotta strategian toteutus vastaa eri kuntien todellisia tarpeita ja olosuhteita.

Hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyön tiivistämisellä ja tiedontuotannon ja analysoinnin yhtenäistämällä ymmärrys asiakkaiden tarpeista tulee varmasti paremmin huomioitua.

Voitte halutessanne kommentoida edustamanne organisaation ja hyvinvointialueen strategisen yhteistyön eri osa-alueita tarkemmin.

Strategiassa esitetyt tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja monilta osin kannatettavia, mutta niiden toteuttaminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, realistisia resursseja ja tiivistä yhteistyötä kuntien kanssa. Alla tuomme esiin keskeisiä huomioita ja kehitystarpeita eri yhteistyön osa-alueilta.

Sivistystoimi:

On panostettava paikallisten opiskelijahuoltopalveluiden riittävään resursointiin, sillä lasten ja nuorten hyvinvointi on viimeisten vuosien aikana huonontunut. Oppilashuoltopalveluja on tarjottava sekä ennaltaehkäisevinä että akuutteina, lasten ja nuorten omalla äidinkielellä.

Hyvinvointialueen opiskelijahuoltohenkilökunnan ja kunnan opetushenkilökunnan yhteistyö pitää olla joustavaa ja saumatonta, tarjoten oppilaille ja opiskelijoille joustavaa paikallista palvelua. Myös opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen esihenkilöiden vuoropuhelua on parannettava, esimerkiksi esihenkilöiden tutustumisina kouluihin sekä säännöllisillä yhteistyöpalavereilla.

Työllisyyttä edistävät palvelut:

Strategiassa ei kuvata riittävän selkeästi, miten yhteistyötä kuntien kanssa aiotaan kehittää työllisyyden edistämiseksi. Ilman hyvinvointialueen tarjoamia palveluita on vaikeaa edistää työtä monien työttömien asiakkaiden kanssa. Hangossa palvelutarjonta, saatavuus ja valinnanmahdollisuudet ovat heikentyneet erityisesti sosiaalipalveluiden ja työllisyyttä edistävien palveluiden osalta. Monialainen yhteistyö ei toimi riittävästi, ja resurssien väheneminen sekä ylhäältä ohjattu toimintamalli rajoittavat henkilöstön mahdollisuuksia itsenäiseen työskentelyyn.

Esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan asiakasvirta on hyvin pieni. Työpajat ovat lähes tyhjiillään, koska asiakkaita ei saada ohjattua aktivoiviin tapaamisiin. Työllisyysalueella olisi kapasiteettia ja resursseja, mutta hyvinvointialue ei ole priorisoinut tätä yhteistyötä, mikä heikentää palveluiden vaikuttavuutta.

Turvallisuus ja pelastustoimi:

Hangossa on paljon teollisuutta ja tuhansia muiden lähikuntien ihmisiä käy vakituisesti töissä Hangossa. Kaupungissa on suuri ympärivuorokautinen sataman liikenne ja Hangon satama on kansallisesti ja strategisesti hyvin tärkeä Suomelle. Hangossa on useita tuhansia vapaa-ajan asukkaita ja valtava määrä turisteja vierailee kaupungissa. Strategisesti ja maantieteellisesti Hanko on erittäin

tärkeä maamme puolustukselle. Sijaintimme on eriarvoisen tärkeä koko maamme mittakaavassa ja tilanne on korostunut viime aikoina maailman poliittisen tilanteen takia.

Hangon maantieteellinen sijainti ja paikalliset riskit edellyttävät, että pelastuslaitoksen toiminta ja varautumissuunnittelu toteutetaan yhteistyössä kunnan kanssa. Sekä vakinaisen että vapaaehtoisen palokunnan toimintaedellytykset on turvattava. Paikallistuntemus ja kyky viestiä molemmilla kotimaisilla kielillä ovat välttämättömiä riskien hallinnassa.

Pelastuslaitoksen tulee voida suunnitella ja toteuttaa toimintaansa paikallisten riskien ja tarpeiden mukaan. Riskikuvassa tulee huomioida myös elinkeinoelämän erityispiirteet sekä ilmastonmuutoksen aiheuttamat sääilmiöt. Strategiassa nämä asiat mainitaan, mutta niiden käsittely jää yleisluontoiseksi.

Kriittiset palvelut, kuten ensihoito, tulee turvata kaikissa olosuhteissa. Tällä hetkellä Hangossa on vain yksi ambulanssiyksikkö, mikä ei riitä kiireellisissä tilanteissa. Palveluiden saatavuus ei ole yhdenvertaista koko alueella.

Ennaltaehkäisevä työ:

Ennaltaehkäisevän työn rooli strategiassa kaipaa selkeytystä. Hangossa olisi tärkeää määritellä, mitä ennaltaehkäisevä työ tarkoittaa paikallisesti ja onko siinä resurssivajeita, jotka johtavat korjaavan työn tarpeen kasvuun. Ennaltaehkäisevä työ on keskeinen osa kestävää palvelujärjestelmää.

Kulttuurihyvinvointi:

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen vaatii tiivistä yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueen välillä. Esimerkiksi ikääntyneiden hoivan asiakkaat ovat hyvinvointialueen palveluiden piirissä, mutta samalla kuntien asukkaita. Kulttuurihyvinvointi ei ole vain virkistystä, vaan olennainen osa kokonaisvaltaista hyvinvointia ja elämänlaatua. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä, saavutettavuutta ja tiedonkulkua. Yhteistyö voi myös ehkäistä yksinäisyyttä ja vahvistaa yhteisöllisyyttä.

Tiedonkulku ja viestintä:

Palveluissa ja palvelupoluissa on tapahtunut paljon muutoksia, mutta tieto ei aina kulje – ei edes hyvinvointialueen sisällä. Kun työntekijä vaihtaa tehtävää, yhteistyö saattaa katketa. Tämä heikentää palveluiden jatkuvuutta ja luottamusta. Tiedon tulee olla helposti saatavilla, ymmärrettävää ja aktiivisesti jaettavaa. Palvelupolkujen tulee olla selkeitä ja yhteistyön ulottua eri toimialoille. Kuntien tietämystä kannattaa käyttää myös hyväksi tilannekuvan luomisessa.

Mitä muuta haluaisitte kommentoida tai kysyä hyvinvointialueen strategialuonnokseen liittyen?

Strategiassa esitetyt tavoitteet ovat monin osin kannatettavia, mutta niiden toteuttaminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä, alueellista herkkyyttä ja tiivistä yhteistyötä kuntien kanssa.

Lapset ja nuoret:

Strategiassa on hienosti nostettu esiin lasten ja nuorten palveluiden vahvistaminen. Oppilas- ja opiskeluhuolto lain mukaan järjestämisvastuu opiskeluhuollon järjestämisestä on jaettu opetuksen järjestäjien ja hyvinvointialueen kesken siten, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenevä kokonaisuus. Yhteistyö kuntien kanssa olisi siis hyvä nostaa strategiassa myös tässä kohdassa esille.

Hangossa tulee tarjota laajat lasten ja nuorten palvelut, kuten neuvola, perheneuvola, mielenterveyspalvelut, kuntoutuspalvelut, perhesosiaalityö, lastensuojelu, perheoikeudelliset palvelut ja perhekeskuksen lääkäripalvelut.

Opiskeluhuollon resursointi on turvattava, ja palvelut tulee tarjota lasten ja nuorten omalla äidinkielellä. Digitaaliset konsultointipalvelut eivät saa korvata fyysisiä palveluja kouluissa, sillä ne nostavat kynnystä hakeutua palveluihin. Hangossa oppilashuollon haasteet ovat suuremmat kuin monissa muissa kunnissa, ja tämä tulee tunnistaa palveluiden mitoituksessa.

Työttömät ja työllisyyspalvelut:

Työllisyyspalveluiden rooli strategiassa on jäänyt ohueksi, vaikka niiden kautta voidaan merkittävästi vaikuttaa hyvinvointiin ja kuntatalouteen. Vaikeasti työllistyvien tilannetta vaikeuttaa yhteistyön ja yhteisten palvelupolkujen puute.

Kuntouttava työtoiminta tulee järjestää paikallisesti ja laadukkaasti. Nuorten kuntouttava toiminta on erityisen tärkeää, ja se tulee järjestää erillään aikuisten ryhmistä, mielellään nuorisotoimen yhteydessä. Pitkäaikaistyöttömille henkilökohtainen lähipalvelu on tärkeä, sillä kynnys hakea apua on jo valmiiksi korkea.

Kriittiset palvelut kaikissa olosuhteissa:

Hangon näkökulmasta kriittiset palvelut ovat jo siirtyneet liian kauas. Kaupungissa toimii vain yksi ambulanssi, mikä vaarantaa potilasturvallisuuden. Ambulanssipalvelun saatavuutta on lisättävä, erityisesti kun ikääntyneiden määrä kasvaa tulevaisuudessa. Kriittisten palveluiden, kuten ensihoidon, on oltava nopeasti saatavilla kaikissa olosuhteissa – myös Hangossa.

Maantieteelliset haasteet ja palvelujen saavutettavuus:

Strategiassa todetaan, että tavoitteena on turvata laadukkaat ja monipuoliset perus- ja erityispalvelut kaikille asuinpaikasta riippumatta. Tämä on tärkeä tavoite, mutta sen toteutuminen edellyttää paikallisten erityispiirteiden huomioimista.

Hangon maantieteellinen sijainti, pitkät etäisyydet ja heikot julkiset kulkuyhteydet tekevät palveluiden keskittämisestä erityisen haasteellista. Palveluiden vähentäminen Hangosta olisi kaupungille ja sen elinvoimalle korvaamaton menetys. Hangon strategian tavoitteena on lisätä asukasmäärää, mutta tämä ei ole mahdollista, jos peruspalvelut häviävät kaupungista.

Hyvinvointialueen tulee varmistaa, että palveluverkko on monipuolinen ja joustava, ja että ennaltaehkäisevät ja kevyemmän tuen palvelut toteutetaan paikallisesti. Palveluiden keskittäminen ei saa lisätä syrjäytymistä tai eriarvoisuutta.

Väestörakenteen muutos ja paikallisten palveluiden turvaaminen:

Hangossa väestö ikääntyy nopeasti samalla kun syntyvyys laskee. Yli 75-vuotiaiden osuus kasvaa alueen keskiarvoa nopeammin, mikä lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntää. On ensiarvoisen tärkeää, että Hangon palvelut säilyvät paikallisina myös tulevaisuudessa.

Strategiassa korostetaan palveluiden tehostamista ja digitalisointia, mutta tämä ei saa tapahtua saavutettavuuden, laadun tai inhimillisyyden kustannuksella. Vahvat perustason palvelut, ennaltaehkäisevä työ, varhainen tuki ja matalan kynnyksen sosiaalipalvelut ovat avainasemassa. Mikäli palvelut eivät ole paikallisesti saatavilla, vaarana on, että asukkaat eivät hakeudu ajoissa hoitoon, mikä johtaa kalliimpiin ratkaisuihin.

Ikäihmisten palvelut ja omalääkärimalli:

Seniори-infon palvelut, ennaltaehkäisevät ryhmät ja etsivä vanhustyö ovat tärkeitä ikääntyvien elämänlaadun tukemisessa. Strategiassa tulisi kuvata, miten yhdenvertaisuus toteutuu eri kuntien välillä – esimerkiksi Espoon ja Hangon välillä on suuria eroja palveluiden saatavuudessa.

Kotona asumisen turvallisuuden lisääminen on erinomainen ja kannatettava tavoite. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kotona asuminen ei voi aina olla lähtöoletus, eikä varsinkaan säästökeino. Asiakkaan ja hänen omaistensa toiveita ja näkemyksiä tulee kuunnella ja kunnioittaa yksilöllisesti. Kotona asumisen tuen vahvistamistoimien rinnalla on tarpeen tarkastella myös yhteisöllisen asumisen kehittämisen mahdollisuuksia, jotta voidaan tarjota vaihtoehtoja erilaisiin elämäntilanteisiin ja tarpeisiin.

Muutoslupaus omalääkärimallin luomisesta on erittäin tervetullut mutta sen toteuttaminen Hangossa herättää huolta. Terveyskeskuksessa on vähän lääkäreitä, ja suuri vaihtuvuus vaikeuttaa hoitosuhteiden jatkuvuutta. Potilaat joutuvat usein aloittamaan tutkimukset alusta, mikä kuormittaa sekä järjestelmää että asiakkaita. Strategiassa tulisi kuvata, miten lääkäreiden sitoutumista työhön tuetaan ja miten hoidon jatkuvuus varmistetaan.

Kotihoidon rooli on muuttumassa, ja teknologian käyttö lisääntyy. On tärkeää, että myös perinteiset palvelut, kuten ennaltaehkäisevät terveystarkastukset, säilyvät. Paikallinen henkilö, joka voi tarkistaa esimerkiksi verenpaineen, näön, kuulon ja ravitsemuksen, on arvokas osa palveluketjua.

Digitalisaatio ja palveluiden saavutettavuus:

Strategiassa suunnitellaan laajaa digitaalisten palveluiden käyttöönottoa. On tärkeää varmistaa, että lapset, nuoret, ikääntyneet, vammaiset ja vähemmän varakkaat pystyvät hyödyntämään palveluita. Jokaisella tulee olla oikeus saada palvelua läheltä ja kasvokkain ammattilaisen kanssa. Digitaalisuus ei saa korvata lähipalveluita, jotka ovat erityisen tärkeitä haavoittuville ryhmille.

Digitalisaatio voi tuoda tehokkuutta, mutta monet asiakasryhmät – kuten ikääntyneet, vammaiset, mielenterveysongelmaiset ja maahanmuuttajat – tarvitsevat kasvokkaista palvelua. Digipalveluihin siirtymistä tulee tukea riittäväillä tukipalveluilla, ja on varmistettava, ettei digitaalinen osaamattomuus muodostu esteeksi palveluiden saannille.

Mielenterveys- ja päihdepalvelut:

Mielenterveys- ja päihdepalvelut, mukaan lukien vastaanottopalvelut ilman ajanvarausta, on toteutettava lähipalveluna. Riskiryhmille on taattava helposti saatavat matalan kynnyksen palvelut, jotta voidaan ehkäistä raskaampien palveluiden tarvetta. Psykiatriset palvelut ja lääkäripalvelut ovat olennainen osa tätä kokonaisuutta.

Strategiassa asiakaslähtöisyys näkyy lupauksina, mutta käytännössä on riski, että palvelut jäykistyvät liikaa standardimallien varaan. Asiakkaan valinnanvapaus ei toteudu, jos asiakas ei kykene tunnistamaan omaa palvelutarvettaan tai viestimään siitä. Pitkittyneen palvelutarpeen omaavat henkilöt tulee huomioida yhdenvertaisesti.

NEET-nuorten (ei koulussa, työssä tai koulutuksessa olevat) palvelut tulee turvata, sillä he eivät kuulu opiskeluhuollon piiriin ja kynnys hakeutua palveluihin on korkea. Palveluohjauksen puutteet voivat johtaa siihen, että palveluita ei käytetä – ei siksi, että ne olisivat tehoittomia, vaan koska niistä ei tiedetä.

Tiedotus ja viestintä:

Strategiassa todetaan, että asukkaiden luottamusta halutaan vahvistaa. Tämä edellyttää selkeää ja ajankohtaista tiedottamista tarjolla olevista palveluista ja niiden muutoksista. Tiedon tulee olla saavutettavaa kaikille kieliryhmille ja väestöryhmille, ja sen tulee tapahtua monikanavaisesti. Erityisesti muutoksista – kuten palvelupisteiden siirroista tai lakkauttamisesta – tulee viestiä ajoissa ja ymmärrettävästi.

Palvelutarjonnan ja tarpeen kohtaaminen:

Palvelutarjonta ei aina vastaa paikallista tarvetta. On tärkeää, että palveluiden suunnittelussa hyödynnetään kuntien tietopohjaa ja kuullaan paikallisia toimijoita. Palveluiden vaikuttavuus ja saavutettavuus paranevat, kun ne vastaavat todellisiin tarpeisiin.

Strategiassa nostetaan esiin palvelujen saatavuus ja asiakaslähtöisyys sekä alueen monimuotoisuus. Strategialuonnoksessa esitetty hyvinvointialueen perustehtävä on tärkeä ja ajankohtainen, mutta sen muotoilua tulisi täydentää siten, että jokainen alueen asukas saa tarvitsemansa avun paitsi oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti, myös riittävän läheltä. Palveluiden saavutettavuus fyysisesti on olennainen osa yhdenvertaisuutta ja vaikuttavuutta – erityisesti alueilla, joissa julkinen liikenne on rajallista ja välimatkat pitkiä. Kaupunkimainen ympäristö ja haja-asutus vaativat erilaisia ratkaisuja. Ruotsinkieliset palvelut tulee järjestää koko alueen tarpeen mukaan.

Tuoreena esimerkkinä 65 vuotta täyttäneiden lääkäripalvelujen järjestäminen – Hangossa ei ole saatavilla vastaavaa lähipalvelua kuin muualla. Omalääkärimalli vaatii sitoutuneita ammattilaisia, joita ei ole helppo löytää. Väestörakenteet eroavat kunnittain, ja tämä tulee huomioida palveluissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen:

Laki velvoittaa kunnat ja hyvinvointialueet edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa. Kunnan rooli on ennaltaehkäisevä ja ennakoiva, ja sen tulee toimia saumattomassa yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa.

Tällä hetkellä yhteistyö ei toimi riittävän hyvin – roolit ovat epäselvät ja pelkona on päällekkäiset palvelut. Strategiassa tulisi linjata selkeästi, mitä hyvinvointialue tekee ja mitä kunnalle jää, jotta toiminta olisi taloudellisesti järkevää.

Ympäristön kehittäminen liikkumiseen ja hyvinvointiin motivoivaksi on kaikkien yhteinen tavoite, esteettömyys huomioiden.

Liikunta ja liikuntaneuvonta:

On tärkeää muistaa asukkaiden hyvinvointi, sillä liikkumattomuus ja epäterveelliset elämäntavat lisäävät kansansairauksien riskiä. Matalan kynnyksen, maksuton liikunta- ja elintapaneuvonta tuo pitkällä aikavälillä säästöjä. Liikuntaneuvonnan yhdyspintatyö on jo käynnissä, ja verkosto on pohtinut yhteisiä käytänteitä hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Prosessi on hidas, mutta tärkeä. Yhteiset materiaalit, potilastietojärjestelmät ja selkeät vastinparit ovat osa toimivaa palveluketjua.

Strategian seuranta ja mittarit:

Strategian seuranta jää epäselväksi. Kuntanäkökulmasta strategiset mittarit puuttuvat, ja nykyinen raportointi kuvaa koko alueen tilannetta, joka ei vastaa pienten kuntien todellisuutta. Vaikutusten arvioinnissa, kuten lapsibudjetoinnissa, ei voida edetä pelkkien keskiarvojen perusteella – tarvitaan yhteistä arviointia alueen kanssa.

Palveluiden yhdenmukaisuus alueella tulee sanoittaa strategiassa selkeästi. Esimerkiksi ambulanssin saapumisaika hälytyskohteeseen ei toteudu tasapuolisesti eri kunnissa.

Kaksikielisyys ja saavutettavuus:

Strategiassa on tärkeää turvata suomen- ja ruotsinkieliset palvelut koko alueella. Länsi-Uudenmaan alueella on merkittävä ruotsinkielinen väestö, ja palvelut tulee tarjota molemmilla kielillä. Henkilöstön ruotsin kielen osaaminen ja kaksikielisen organisaatiokulttuurin vahvistaminen ovat linjassa Hangon kaupungin strategian kanssa. Digipalvelut ovat haasteellisia henkilöille, joilla ei ole kielitaitoa, digiosaamista tai jotka ovat luku- tai kirjoitustaidottomia. Tämä on otettava huomioon etä- ja digipalvelujen kehittämisessä.

Yhteistyö kuntien ja järjestöjen kanssa:

Strategian onnistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kuntien, järjestöjen ja eri hallinnonalojen välillä. Tällä hetkellä yhteistyö ei ole riittävän konkretisoitua. Kaupungin rooli ennaltaehkäisevässä työssä jää epäselväksi, vaikka lainsäädäntö mahdollistaa sen. Strategiassa tulisi linjata, mitä hyvinvointialue tekee ja mitä roolia kunnalle jää, jotta päällekkäisyyksiä vältetään.

Yhdyspintatyön tulee olla sujuvaa, ja eri toimijoilla tulee olla yhteinen ymmärrys asiakkaan monitahoisista tarpeista. Järjestöjen rooli on keskeinen, mutta samanaikaiset säästötoimet uhkaavat niiden toimintakykyä. Kilpailutuksissa hyvinvointialueen tulee ymmärtää koko palveluketjun vaikutukset.

Strateginen yhdyspintasopimus kuntien kanssa on ollut esillä HYTE-neuvotteluissa. Yhteistyön määrittely kunnan ja alueen välillä – esimerkiksi valmiuden ja varautumisen osalta – on tärkeää. Neuvottelujen tulee olla vastavuoroisia ja tapahtua jo strategian laatimisvaiheessa, ei vasta vuosina 2027–2029.

Yhteisövaikuttavuus edellyttää aitoa yhdessä tekemistä operatiivisella tasolla. Palveluiden konseptoinnissa ja merkittävässä yhdyspintarakenteissa tulee kuulla kuntien näkemyksiä. Kunnat eivät saa jäädä vastaanottajan rooliin valmiiden pakettien osalta.

Hangon kaupunki korostaa, että strategian tavoitteet ovat monin osin kiitettäviä, mutta niiden toteutuminen vaatii konkreettisia toimenpiteitä, alueellista herkkyyttä ja tiivistä yhteistyötä. Palveluita on tarjolla, mutta ei aina paikallisesti – ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat kärsivät rajoituksista. Kuntien erityispiirteet, kuten väestörakenne, maantieteellinen sijainti ja palvelutarpeet, tulee huomioida palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Österlund Hanna
Hangon kaupunki